

УДК 75.052 : 72.04](477-25)"20"(092)  
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-1-10>

**Борис ГАВРИЛЮК,**  
orcid.org/0000-0002-3803-2441  
аспірант кафедри історії і теорії мистецтва  
Львівської національної академії мистецтв  
(Львів, Україна) borisgavryljuk@gmail.com

## МУРАЛІЗМ ОЛЕКСІЯ БОРДУСОВА «АЕС» ТА ВОЛОДИМИРА МАНЖОСА «WAONE», «INTERESNI KAZKI»

***Метою** статті є з'ясувати особливості муралізму Олексія Бордусова «Аес» та Володимира Манжоса «WaOne», «Interesni Kazki» в урбаністичному просторі Києва на прикладах легітимізованих авторських муралів. На основі чого виявити основні тенденції розвитку тематично-ідейних напрямків мураларту України.*

***Методологія.** Поставлені завдання та проблематика дослідження продиктували та обумовили цілий ряд комплексних культурологічних, мистецтвознавчих та загальнонаукових методів, які передбачають аналіз мистецьких творів та об'єктів, культурних явищ та течій.*

*Іконографічний метод допоміг визначити сенси та контексти мистецьких об'єктів муралізму в традиційній культурній періодиці.*

*Методи формально-стилістичного аналізу, синтезу, порівняльний, структурно-типологічний виявили візуальні феномени композицій, дозволивши визначити художні напрями, сюжети, мотиви, течії, види, тобто класифікувати за логічними висновками на конкретних чи узагальнених прочитаннях.*

*Семіотичний та фактологічно-описовий методи в дослідженні мураларту розширили межі мистецтвознавчої проблематики вбік ідей ментальності, формальних побудов знаково-символічних зв'язків, аналіз психологічної дії широкоформатних зображень на глядача. Адже властивості твору можуть розкриватись під дією медіального спостереження, коли визначається періоджерело візуального зображення.*

***Результати.** Проведено аналіз джерельної бази дослідження в окресленому колі проблематики відносно інформаційних даних і виявлено, що стрітарт й мураларт є частиною публікарту, мистецтва в публічному просторі. З 2014–2015 року всесвітня хвиля муралізму повністю увійшла в публічний простір України. Це стало мейнстрімом, коли аудиторія орієнтується на актуальність тематики, реалістичність та демократичні цінності, а художники оперують акцентами відносно регулювання світогляду та функціональності, виражаючи інтенцію мультикультуралізму. Враховуючи фіксовані закономірності ідентифікації культуральних процесів, оцінено вплив муралізму Олексія Бордусова «Аес» та Володимира Манжоса «WaOne» на сучасне урбаністичне мистецтво не тільки України, але й за її межами. Оскільки з'ясовано, що автори стали відомими у цілому світі. Підтвердженням успіху є участь у багатьох міжнародних фестивалях, виставках, проєктах, конкурсах, авторитетних публікаціях.*

*Визначено періодичну хронологію творчого шляху гурту «Interesni Kazki», на основі чого проведено аналіз досліджуваних муралів та типологізовано визначальні тенденції мураларту України.*

*Доведено, що «Interesni Kazki» стали унікальним прикладом муралістів для наслідування наступних поколінь стрітарту художників, що демонструють реальність шляху визнання та легалізації урбаністичного мистецтва в цілому.*

***Наукова новизна** полягає в аналізі публікарту, стрітарту, мураларту – матеріалі, який практично не досліджений у вітчизняній мистецтвознавчій літературі. Парадигмою активації соціокультурних процесів у наш час став вихід візуального мистецтва за рамки галерей та музеїв у публічний простір. Урбаністичне мистецтво невпинно розвивається та популяризується, збільшується кількість муралістичних творів, а молоді художники реалізують свої проєкти в публічному просторі.*

***Практична значущість.** Результати дослідження можуть: бути використані для мистецтвознавчих публікацій, видань, енциклопедичних джерел пов'язаних з розвитком мистецтва України з кінця 90-х до 2022 років; стати базою для курсу лекцій у вищих навчальних закладах; популяризувати узагальнені інформаційні дані для теоретиків, критиків мистецтва: бути актуальними та розвиваючими для молодішої генерації митців. Ця стаття написана в рамках дисертаційного дослідження на тему мураларту України.*

***Ключові слова:** мураларт, стрітарт, муралізм, урбаністичне мистецтво, графіті, публікарт, концептуальне мистецтво, мультикультура.*

**Borys GAVRYLIUK,**

orcid.org/0000-0002-3803-2441

Postgraduate student at the Department of History and Theory of Art

Lviv National Academy of Arts

(Lviv, Ukraine) borisgavryljuk@gmail.com

## MURALISM BY OLEKSIY BORDUSOV «AEC» AND VLADIMIR MANZHOS «WAONE», «INTERESNI KAZKI»

**Purpose.** The purpose of this article is to find out the peculiarities of the muralism of Oleksiy Bordusov's «Aec» and Volodymyr Manzhos's «WaOne», «Interesni Kazki» in the Kyiv urban space on the legitimized authorial murals examples. On the basis of which to identify the main trends in the development of thematic and ideological directions of the mural art of Ukraine.

**Methodology.** The tasks and problems of the research determined a number of complex culturological, art methods and general scientific methods, which include the analysis of works of art and objects, cultural phenomena and trends.

The iconographic method has helped to define the meanings and contexts of the muralism's art objects in traditional cultural periodicals.

The methods that helped to classify artistic compositions are formal-stylistic, comparative, structural-typological, method of synthesis. They have discovered the visual phenomena of compositions, allowing to determine artistic directions, plots, motives, trends, types, ie to classify by logical conclusions on specific or generalized readings.

Semiotic and factual-descriptive methods in the study of mural art have expanded the boundaries of art criticism towards the ideas of mentality, formal constructions of sign-symbolic connections, analysis of the psychological effect of large-format images on the viewer. After all, the properties of the work can be revealed under the influence of medial observation, when the original source of the visual image is determined.

**Results.** The was conducted the analysis of the source base of the study in the outlined range of issues related to information data. This analysis has found that street art and mural art are the parts of the public art, art in public spaces. From 2014 to 2015, the global wave of muralism fully entered the public space of Ukraine. This has become mainstream, with audiences focused on relevance, realism and democratic values, with artists focusing on worldview regulation and functionality, expressing the intention of multiculturalism.

Considering fixed patterns of cultural processes identification, the impact of the muralism of Alexei Bordusov's «Aec» and Vladimir Manzhos's «WaOne» was valued on contemporary urban art not only in Ukraine but also abroad. It was found out that the artists became famous all over the world. The proof of their success is participation in many international festivals, exhibitions, projects, competitions and authoritative publications.

It was established the periodic chronology of the creative path of the «Interesni Kazki» group, on the basis of which the analysis of the studied murals is carried out and the defining tendencies of the mural art of Ukraine were typologized.

It has been proven that «Interesni Kazki» group has become a unique example of muralists for inheritance for the next generations of street artists who demonstrate the reality of the path to recognize and legalize urban art in general.

**Scientific novelty.** It consists in the analysis of the public art, street art, mural art which are practically not studied in the domestic art literature. The paradigm of activating socio-cultural processes in our time has become the emergence of visual art in public spaces, outside galleries and museums. Urban art is constantly evolving and popularizing. The number of mural works is increasing, and young artists are realizing their projects in public.

**Practical significance.** The results of the study can be used for art publications, media, encyclopedic sources related to the development of art in Ukraine from the late 90's to 2022. Also the results of the study may become a base for a course of lectures in higher educational institutions. These study results can be also used to popularize generalized information data for theorists and art critics. Also these study results can be relevant and developing for the young generation of artists. This article was written as a part of a dissertation research on the topic of mural art in Ukraine.

**Key words:** mural art, street art, muralism, graffiti, urban space, public art, conceptual art, multicultural.

**Постановка проблеми.** Вектор проблематики досліджуваного матеріалу спрямований на аналіз, вивчення та популяризацію сучасного мураларту України, що впливає на легітимізацію процесу створення широкоформатних муралістичних композицій.

Практичним завданням є розширити рамки сприйняття публікарту та мультикультуралізму диференційованими віковими і соціальними групами населення.

Доцільність досліджуваного питання полягає у тому, що з кінця 90-х років ХХ століття до 2022 року урбаністичний простір Києва став про-

гресивним центром мураларту в Україні. Каталізатором цього процесу є провідні урбан-художники Олексій Бордусов «Аес» та Володимир Манжос «WaOne», одні із зачинателів руху стрітарту країни. Художники виконали десятки концептуальних проєктів під знаковою назвою стрітарт гурту «InteresniKazki», який закріпив засобою звання своєрідного всесвітньовідомого, мистецького бренду.

Дослідження українського муралізму, через призму високомистецьких творів від «Interesni Kazki» відіграє важливу роль для коренізації сучасних мистецьких перемін та увиразнює актуальність вибраної теми дослідження.

**Аналіз попередніх досліджень.** Стан проблематики дослідження мураларту, стрітарту, паблікарту акумулюється через мультикультуральні тенденції на світовому рівні. Гострі кути в питаннях термінології, нових понять вдається оминати завдяки зверненням до праць західних теоретиків. Наприклад, у праці Р. Шахтера, яка була перекладена та видана українською мовою у 2018 році, ґрунтовно та унікально систематизовано світову історію вуличного мистецтва, де окремий матеріал присвячений українським митцям, також проаналізовано творчість гурту «Interesni Kazki» (Шахтер, 2018).

Цінними джерелами є імениті публічні видання, які створили персональні блоги та проводять аналіз статистичних даних, опитування, застосовують порівняльну методикку на основі чого моделюють рейтинги, це відповідно зацікавлює широку аудиторію з читачів різних вікових груп, професійних мистецтвознавців та художників. Такими є «HuffPost», «Bombing Science», що відзначають український муралізм та стрітарт (Brooks, 2017), (Bombing Science, 2020).

У вітчизняній літературі мураларт на рівні науково-теоретичної, мистецтвознавчої бази практично не досліджений, що увиразнює новизну вибраної тематики. Основними інформативними матеріалами є медійні джерела, які проводять фотофіксацію стінописів та мистецьких подій, фестивалів, пов'язаних з урбаністичним мистецтвом. Журналісти (у вигляді інтерв'ю) дізнаються про деталі професійної діяльності митців, біографічні дані дослівно з уст самих авторів. Розкривають технічні секрети процесу творення муралів, прізвиська та імена меценатів, учасників, задіяних осіб. Так, наприклад, ми отримали важливі знахідки й інтерв'ю від «L'Officiel», «Vltramarine», «The Architect», «INSIDER» та інших (Бролінська, 2013), (VIVACITY, 2009), (Vltramarine. 2012), (Максюк, 2020), (Мамченкова, 2016), (Міго, 2020), (INSIDER, 2014), (Череп, 2016). Про розпад гурту дізнались з публікації (VIVACITY, 2016).

Цінним джерелом став канал «Ukrainian Graffiti Documentary», на якому опубліковано унікальний документальний фільм «OLD SCHOOL – UKRAINIAN GRAFFITI» про зародження графіті-мистецтва в Україні кінця 90-х років ХХ століття. Фільм включає близько 25 інтерв'ю з графіті-художниками старої школи (як прийнято називати сленгом «old school»), рідкісні фото та фактичний опис процесів, технік. У своїх інтерв'ю художники, в тому числі «Аес» та «WaOne», згадують про перші роботи графіті та рейтинг-експерименти (Ukrainian Graffiti, 2016).

У документальному серіалі «СПАЛАХ», на каналі «СЛУХ» 2021 року, лаконічно та інформативно змонтовано матеріал про «Нове українське вуличне мистецтво», де Володимир Манжос характеризує український стрітарт та часткову хронологію його становлення. Й підтверджує важливу думку, що стрітарт й мураларт є частиною паблікарту, мистецтва в публічному просторі. Ця серія відео стала своєрідним прогресивним онлайн-фестивалем (СПАЛАХ, 2021).

В зв'язку з різноманітними шкідливими зовнішніми чинниками муралі часто руйнуються, або їх знищують. Під час нещадного руйнування українських міст росією, з кожним днем зникають десятки цінних мистецьких муралів. На щастя, багато встигають зафіксувати на медійних носіях, вебархівах, що говорить про вагомість рушійної сили вебсайтів, онлайн-мап, гідів, блогів, соціальних мереж, де фіксуються витвори на початку створення і в процесі діалогу з соціумом, така опція допомагає сучасним стрітарт художникам популяризувати свої напрацювання і розвивати мураларт, стрітарт, паблікарт... Наприклад, Гришкевич С. створив онлайн-мапу муралів Києва, завдяки якій можна провести статистичний аналіз (Гришкевич, 2022). Таким чином велика частина робіт від «Interesni Kazki» зберігається в доступних блогах (Interesni Kazki, 2022).

Для детальної образно-стилістичної типологізації проаналізовано альбоми та каталоги. Зокрема артбук Володимира Манжоса «WaOne», з чорно-білими ілюстраціями авторських робіт та кураторськими текстами (Manzhos, 2020).

**Метою статті** є з'ясувати особливості муралізму Олексія Бордусова «Аес» та Володимира Манжоса «WaOne», «Interesni Kazki» в урбаністичному просторі Києва на прикладах легітимізованих авторських муралів. На основі чого виявити основні тенденції розвитку тематично-ідейних напрямків мураларту України.

Відповідно до мети виявлено основні завдання дослідження:

- проаналізувати джерельну базу дослідження в окресленому колі проблематики відносно інформаційних даних;
- дослідити визначальні тенденції мураларту України на прикладах робіт «Аес» та «WaOne»;
- проаналізувати муралі гурту «Interesni Kazki» та сформувати періодичну хронологію творчого шляху;
- систематизувати та провести типологізацію досліджуваних муралів.

**Виклад основного матеріалу.** Зважаючи на кількість та якість виконаних мистецьких проєк-

тів, популярність й активність в соціально-культурному житті України, знаковим колективом для українського мураларту є кївська команда художників «Interesni Kazki». Це найвідоміші муралісти країни, на думку багатьох сучасних художників та критиків мистецтва (СПАЛАХ, 2021). Їхні композиції входять в топові рейтинги видань, опубліковані в десятках каталогів та альбомів (Череп, 2016), (Шактер, 2018), (Brooks, 2017). Досконало-технічні роботи наповнені символізмом та міфологічним контекстом, доступні для сприйняття публіці диференційованих вікових і соціальних груп.

Дует складався з художників Олексія Бордусова «Аес» (народився у 1981 році) та Володимира Манжоса «Waone» (народився у 1980). На початку творчого шляху графіті-райтери в Україні кликали їх «Вованами». Вони починали з класичного райтингу, створюючи індивідуальні стилізовані шрифти, пізніше перейшли до зображення асоціативних персонажей.

Володимир та Олексій були одними із зачинателів руху графіті-райтерів та й загалом стрітарт мистецтва в Україні. Підтвердження цього факту, ми знаходимо у надзвичайно цінному інформаційному джерелі – документальному фільмі «OLD SCHOOL – UKRAINIAN GRAFFITI». У своїх інтерв'ю художники згадують про перші роботи графіті та райтинг-експерименти (Ukrainian Graffiti, 2016).

«Waone» та «Аес» почали працювати разом з початку 2000-х років (в оналайн журналі «Vltramarine» під час інтерв'ювання згадується 2001 рік) (Vltramarine. 2012). Більше експериментували з графіті на початку творчого шляху, а після Помаранчевої революції, вникнувши в духовні, пов'язані з українським народним фольклором та міфологією, релігійні теми, малювали фантазмагоричні монументальні композиції. Відчувши вагомість слов'янських коренів, митці комбінували сюрреалістичні ідеї та традиційний символізм. Таке мислення привело до вражаючих результатів.

В їхніх творах прочитується наявність алегорій, яка була наявна у Далі чи Мебіуса, мистецтво яких вплинуло на формування художніх образів, стилю та естетичному сприйняттю пластичного рисунку митців. Малюнки часто пов'язували з народними казками (VIVACITY, 2009). Філософське сприйняття, переваги духовного над матеріальним, переконує глядачів замислитись над сенсом життя. Антропоморфні мотиви змушують переконатись у силі людського духу та сутності. З таким глибоким підходом до своєї творчості та великими масштабами «Interesni Kazki» не залишали нікого байдужим. Інтерпретація реального

світу втілюється у фантазмагоричних муралах, наприклад: «Святий Юрій», «Час змін»...

У статті редакції «VILTRAMARINE», у вигляді інтерв'ю, детально проаналізовано творчий доробок художників де Олексій Бордусов висловився, що їх роботи написані мовою символів, заставляючи людей задумуватись над сенсом життя, над структурою Всесвіту, границями добра та зла... Мова символів – це мова першопричин. Автори надихаються науково-популярною літературою, зокрема романами Герберта Уелса, Кліфорда Симака, Рея Бредбері та інші. Відповідно це відображається у муралах, де художники підіймають закопані пласти культурних, соціальних, політичних, релігійних тем (Vltramarine. 2012).

Аналізуючи досліджувані матеріали, ми можемо розділити хронологічно творчість дуету «Interesni Kazki» на декілька періодів:

- З початку 2000-х до 2009 року почали малювати графіті та брати участь в фестивалях виставках, таких як «Faces&Laces», «Meeting of Styles». В умовах глобалізації автори знайшли індивідуальне бачення, світогляд, який відображається на бетонних стінах, полотні, папері, в скульптурній пластиці. В цей час гурт завойовує популярність.

- З 2010 року, після персональної виставки «Параноя і штрихи» в Ліоні, Франція, галерея «All Over», «Interesni Kazki» беруть участь у багатьох міжнародних фестивалях за кордоном, що приносять визнання у цілому світі, наприклад: фестиваль «Bloop Festival», Іспанія; «Walk&Talk», Португалія; «Wynwood Walls» в Маямі, США; «Open Walls Baltimore», США; виставка «The Street of the World» в «Opera Gallery», Нью-Йорк, США; фестиваль «All City Canvas» в Мексиці та багато інших. Таким чином автори стали відомими за межами України. Їх запрошували розписувати фасади у різних куточках світу. Підтвердженням успіху стала публікація у міжнародному виданні «HuffPost», у якій мурал дуету внесли в двадцять п'ять найкращих проєктів публікарту (Brooks, 2017).

- У 2014-2016 роках «Interesni Kazki» досягли авторитетного піку, після чого західні теоретики публікують шедеври українського гурту художників. Митці створили два унікальних мурали у Києві «Святий Юрій» та «Час змін» (Гаврилюк, 2021:630–631), (БоцеКиїв, 2017), (OKTV.UA, 2022).

- Після 2016 року дует розпався. Художник Олексій Бордусов «Аес» та «Waone» Володимир Манжос почали створювати більше індивідуальні проєкти в різній живописній стилістиці. Їх сюрреалістичні композиції віддзеркалюють глибинну інтерпретацію буденності та поєднуються схожими стилістичними, знаковими компози-

ційними та ідейними елементами (VIVACITY, 2016). На нашу думку, аналізуючи інформаційні джерела, бренд «Interesni Kazki» є і буде жити далі. До своїх нік-неймів, псевдонімів Володимир Манжос – «Waone» та Олексія Бордусова – «Аес» додають назву бренду, що продовжує асоціативне існування вже відомого гурту.

• Станом на 2020-2022 роки «Interesni Kazki» стали всесвітньовідомим брендом та прикладом для наслідування наступних поколінь стрітарт художників, що демонструють реальність шляху визнання та легалізації муралістичного мистецтва (Шактер, 2018).

Зважаючи на сформовану хронологію, ми детально систематизуємо і типологізуємо творчі напрацювання дуєту «Interesni Kazki», проаналізуємо легітимний процес створення їхніх муралів.

На думку Володимира Манжоса, у документальному серіалі про «Нове українське вуличне мистецтво», стрітарт й мураларт є частиною паблікарту, мистецтва в публічному просторі. З 2014-2015 року всесвітня хвиля муралізму повністю увійшла в публічний простір України. Завдяки творчості Британського художника «Бенксі», його активності, соціум почали визнавати та популяризувати вуличне мистецтво. Таким чином андеграундні акції перейшли в мейнстрім, як спосіб голосно заявити про глобальні проблеми (СПАЛАХ, 2021). Вони апелюють до автономності та універсальності, що допомагає сформувати смак у глядачів відносно перерозподілу культурних парадигм. Аудиторія орієнтується на актуальність тематики, реалістичність та демократичні цінності, а художники розставляють акценти відносно регулювання світогляду та функціональності.

Одним із перших легальних стрітарт об'єктів від «Interesni Kazki» став мурал «Мавпа з барабаном» на вулиці Шота Руставелі, 24, Київ (Interesni Kazki, 2022). На занедбаній стіні у 2008 році повстала композиція із стилізованим зображенням чоловіка в капелюсі, котрий тримає горнятко з буревієм в руці. Постаць виступає фігуративною домінантою, а замикає композицію портрет на темному силуеті. Інтерпретувати образи в зображенні можна по різному, кожен глядач відкриває щось нове через призму персональних асоціацій. Завуальований зміст подібних сюрреалістичних композицій увиразнює закладені художниками сенси. Присутній відповідний сарказм, а за гумористичними силуетами приховується жорстока буденна реальність. Станом на 2021 рік, мурал практично зруйнований і залишається фіксованим на медійних носіях, що говорить про вагомність рушійної сили вебресурсів, де фіксуються

витвори на початку створення, така опція допомагає сучасним стрітарт художникам популяризувати свої напрацювання, зважаючи на високий ризик руйнування та знищення.

У 2009 та 2011 році «АЕС» та «Waone» взяли участь у фестивалі урбаністичного мистецтва «Muralissimo», де художники поєднали урбаністичний простір в єдиний артоб'єкт. Всесвітньовідомі професіонали з різних країн, такі як «2Shy», «ZBIOK», «ЗТТМАН» розписали сітні будинків. Перші композиції художники виконали в рамках проекту «I love Kyiv» на території галереї «Лавра». Володимир Манжос намалював силуети білих риб на темному фоні, які гармонійно підтримали тектоніку простору, а Олексій Бордусов зобразив сюрреалістичну композицію людини-бульбашки. Спільно художники створили мурал «Сновидіння» на вулиці Вадима Гетьмана, 30. На цегляній стіні повстали сюрреалістичні образи з антропоморфними мотивами. Велика кількість деталей замкнені на фактурній стіні у монотонних світлих тонах червоної вохри. Лазурна людина з циліндром замість голови, де зображені океанічні мотиви: корабель, риби поєднані мостом з гігантською головою у жовтуватих відтінках золотистої охри, яка ніби стікає в дірку. Над ними літає третій антропологічний об'єкт з руками, котрий ніби відкриває інший отвір в стіні. Усі фігури поєднані лініями, деталізовані дрібними деталями та силуетами чоловічків, що задає легкість та тектонічність зображального простору (Гришкевич, 2022).

У 2013 році Володимир Манжос у дуєті з Жульеном Малланом, всесвітньовідомим французьким стріт-арт художником створили мурал «Життя без науки – смерть». Незважаючи на радикальну назву, ірреальні образи на тлі синього неба, немов ілюстрація до казки, захоплюють погляд перехожих на території Києво-Могилянської академії, як символ знань (вулиця Сковороди 2) (Бролінська, 2013).

Після активної діяльності в урбаністичному просторі Києва, «Interesni Kazki» почали більше малювати витвори муралістичного живопису на стінах міст в різних куточках світу. Це було пов'язано із складністю процесу легалізації та санкціонованості нанесення муралів в Києві та й в Україні загалом. Вартість виконання муралістичних широкоформатних композицій стала ще одним переконливим аспектом. Автори отримували високу оцінку фаховості від соціуму, мистецтвознавців, спеціалістів, урбан-художників за особливу стилістичну систему та техніку виконання, що вплинуло на популярність: запрошення, пропозиції реалізовувати ідеї закордоном, на різ-

них континентах (Мексика, США, Данія, Італія, Іспанія, Португалія, Хорватія, Індія, ЮАР). Часто художники вводили національний контекст в образні композиції. Наприклад, у 2014 році присвятили роботу подіям Революції Гідності на будинку в місті Варкала, Індія, під назвою «Час змін»: зображена рука в вишиванці тримає пісочний годинник з блакитним піском, який сиплеться до низу жовтим. Подібна паралель символізує швидкоплинність та програму знищення ідентичності народу. З одного боку лелека з прапором України, з іншого – рука з битою у вигляді змія. Метафора подібних зображень, можна трактувати, як символ нового часу (Учасник «Interesni Kazki», 2014)

Пошук фасадів та оформлення відповідної документації є відповідальним етапом для муралістів, у цьому процесі Олекію Бордусову та Володимиру Манжосу у 2014 році допоміг Олег Соснов, який координував проєкти Французького інституту в Києві, співорганізатор проєктів «GOGOLFEST» пов'язаних з муралартом, що мотивувало авторів створити нові шедеври у рідному місті Києві. На жаль, стрітарт-митці і організатори подібних проєктів часто стають частиною скандалів різного рівня дії та впливу. Це теж не минуло «Interesni Kazki». Проте, варто зауважити, що професіоналізм і якісне виконання проєктів слугують основними аргументами протидії в справах нівелювання наклепів. Так у 2014 році «Waone» створив мурал під назвою «Час змін» на вулиці Стрілецькій, 6. «Аес» зобразив інтерпретований образ «Святого Юрія» на вулиці Великій Житомирській, 38. В інформативних даних виконані проєкти іменують під спільним авторством «Interesni Kazki».

Мурал «Святий Юрій» присвячений трагічним подіям на території України: військовим діям на Донбасі, анексія Криму (Бо це Київ, 2017). В композиції інтерпретовано боротьбу українців за незалежність та свободу. В фантазмагоричному, казковому стилі, у вигляді закодованих символів, переданий контекст споконвічної боротьби. Метафора протистояння добра і зла. На темно-синьому космічному тлі будинку повстав тридинний символічний образ: сокіл – символ сонця, світла, імператорський вісник перемоги, котрий присутній у багатьох культурах. Дохристиянський знак у слов'ян. Сакральний образ Святого Юрія Змієборця, який репрезентує втілення мужності, виражає інтенцію героїчності. Іконографічний сюжет перемоги над пекельним змієм-драконом художники вдало переосмисли та інтерпретували. Іконописна поліхромна композиція стилізована в сучасний мурал. Також в головному образі про-

читується символ відваги – козак, як історичний образ волі та свободи українства. В одній руці у воїна булава, в іншій – шабля, якою розсікає змія, що намагається розірвати Землю двома руками. Таким чином автори інтерпретували боротьбу зі злом, країною агресором, котра намагається розірвати територію України на частини. Головному герою світла, козаку, сонце дає сил, та створює своєрідний кокон, що підкреслено тональним переходом від темно-синього до небесно-блакитного. Казковий яскравий мотив композиції цілісно замкнено в силуетну структуру на стіні близько 150 квадратних метрів, що гармоніює з навколишнім урбаністичним середовищем, завдяки тонально-температурним співвідношенням кольору. Стилїстика та сюжет ідейного муралу зрозумілий кожному та виконаний на високому художньому, технічному рівні. Фантазмагоричні образи вражають монументальністю і підкреслені безліччю дрібних деталей, що апелює до прийомів зображення І. Босха. Мурал «Святий Юрій» є одним із знакових та найбільш впізнаваних в Україні, аналізуючи статистику публікацій та відгуків (Гришкевич, 2022). Як і кожен стрітарт-об'єкт, після виконання, муралі продовжують жити окремим життям. Так на цій композиції з'являються нові написи, зароджуючи дискусію, що своїм чином руйнує мурал, але розкриває його ідейне життя. Часто не тільки погодні умови шкодять витворам на стінах, але і людські озлоблені серця (Гаврилюк, 2021: 630–631).

Паралельно «Interesni Kazki», «Waone» виконали мурал «Час змін». В порівнянні, стилїстика, кольорова гама, тональні співвідношення подібні до «Святого Юрія». Муралі взаємодоповнюють один одного, схожі на портал в космогонічну історію на різних вулицях Києва. Композиція «Час змін» є незамкненою. Зображена велика кількість героїв. Ідея муралу інтерпретує війну в Україні, де шестикутний козак з крилатим ангелом борються проти маніпулятивного змія, що окутав землю. У головних героїв є атрибутика античних богів Меркурія та Зевса. Семантику образів посилюють лінійні зодіакальні силуети на тлі темно-синього неба. Основний сюжет підтримують символічні деталі: танк, палаючі шини, мавпа з гранатою, зомбуючий телевізор. Важливим акцентом є Луцький замок, до якого повертається лелека, як знак-оберіг. Особливістю високомистецького муралу площею близько 150 квадратних метрів є те, що він покритий лаком. Це зберігає фарбу від шкідливих зовнішніх чинників та продовжує термін консервації муралу в первинному вигляді (OKTV.UA, 2022).



Зважаючи на аналіз, ми можемо аргументовано підтвердити, що ці мурали є абсолютними шедеврами урбаністичного мистецтва України авторства «Interesni Kazki» під кураторством Олега Соснова і слугують геніальним прикладом для наслідування стріт-арт-художників наступних поколінь (Bombing Science, 2020).

У лютому 2016 відкрили масштабну виставку своїх живописних панно та графіки у Нью-Йорку. Деталізовані, сюрреалістичні сюжети приголомшили західних критиків мистецтва.

Зважаючи на аналіз хронології, можемо сказати, що після 2016 року Олексій та Володимир почали працювати окремо. Так у 2020 році АЕС створив мурал на стінах ліцею у Києві, проспект Гонгадзе 7-Б під назвою «Експеримент з квантової механіки». Реалізація відбулася в рамках проекту «Back to School» під кураторством Олега Соснова. Фантазійні об'єкти складені з формотворчих деталей у цілісну насичену композицію стимулюють дітей споглядати на перспективу реальності під іншим кутом уяви. Чудернацькі істоти збудовані з зоморфних, антропоморфних та предметних структур.

Сюрреалістичний мотив заворює та концентрує увагу на кожному елементі малюнку, немов поринаєш в уявний світ гігантів (Максюк, 2020).

Знаковим муралом дуету «Interesni Kazki» є яскраво-зелена композиція у Маямі, США, на території «Wynwood Walls» – це найбільший та провідний осередок стріт-арту, де знаходиться близько сімдесяти галерей, мистецькі комплекси, ярмарки, колекції, студії та інше. Ця робота є доказом всесвітнього рівня визнання художників, як одних з найкращих муралістів планети (Череп, 2016).

З 2016 до 2022 років Олексій Бордусов «Аес» та «Waone» Володимир Манжос активно працюють над авторськими індивідуальними проектами. До прикладу «Waone» розвиває власну студію, створюючи скульптурні, живописні, графічні композиції. А 17 листопада 2020 року випустив артбук, у якому зібрано чорно-білі ілюстрації авторських робіт та кураторські тексти. Мрією художника було створення власної книги і це стало реальністю (Manzhos, 2020). Тож ми щиро бажаємо натхнення, сил та ресурсів для втілення в реальність інших цілей та подальших геніальних проектів.



Мурал від «Interesni Kazki». «Wynwood Walls», Маямі, США (Череп, 2016)

**Висновки.** Проаналізувавши визначальні тенденції муралізму на прикладах робіт Олексія Бордусова «Аес» та Володимира Манжоса «WaOne», «Interesni Kazki» і сформувавши періодичну хронологію творчого шляху ми можемо сказати, що процес легітимізації мураларту в Україні стикається з низкою перепон та протидіючих факторів. Тому після активної діяльності в урбаністичному просторі Києва, гурт «Interesni Kazki» почали більше малювати витвори муралістичного живопису на стінах міст в різних куточках світу. Це було пов'язано із складністю процесу санкціонованості нанесення муралів та вартістю виконання широкоформатних композицій.

Гурт «Interesni Kazki» отримали високу оцінку фаховості від соціуму, спеціалістів, урбан-художників за особливу стилістичну систему та техніку виконання, що вплинуло на популярність. Це підтверджується запрошеннями, пропозиціями реалізовувати ідеї закордоном, на різних континентах (Мексика, США, Данія, Італія, Іспанія, Португалія, Хорватія, Індія, ЮАР); участю у багатьох міжнародних фестивалях, наприклад: «Bloop Festival», Іспанія; «Walk&Talk», Португалія; «Wynwood Walls» в Маямі, США; «Open Walls Baltimore», США; виставка «The Street of the World» в «Opera Gallery», Нью-Йорк, США; фестиваль «All City Canvas» в Мексиці та багато інших. Таким чином

автори стали відомими за межами України. Успіхом стала публікація у міжнародному виданні «HuffPost», у якій композицію дуету внесли у двадцять п'ять найкращих проєктів публікарту. А знаковою роботою гурту «Interesni Kazki», що довело визнання художників, як одних з кращих на світовій арені стрітарту, є мурал на території «Wynwood Walls» Маямі, США.

Незважаючи на мультикультуральний вектор творчих напрацювань, художники дотримуються основ традиційного національного контексту в своїх композиціях, поєднуючи із концептуальними ідейно-стилістичними особливостями стрітарту.

Унікальність муралів Олексія Бордусова та Володимира Манжоса кодується у довершеному технологічному виконанні композицій. Художники працюють пензлями, флейцами, валиками, імітуючи ірреальні тональні та колірно-температурні розтяжки. Фантазмагоричні образи вражають монументальністю, та підкреслені безліччю дрібних деталей, що апелює до прийомів зображення І. Босха. Наприклад, мурал «Святий Юрій», який є одним із найбільш впізнаваних в Україні.

Основною проблемою публікарту, яку вирішують «Interesni Kazki», є какофонія та завантаженість урбаністичного простору різноформатними неякісними зображеннями малюнків та рекламної пропаганди, що руйнує естетичну конструкцію міста. Таким чином роботи відомих художників обезцінюються, імітуючи фальшиві образні проєкції вуличних галерей мистецтва.

Зважаючи на аналіз хронології творчого шляху, можемо сказати, що після 2016 року Олексій та

Володимир почали працювати окремо над індивідуальними проєктами. На нашу думку, бренд «Interesni Kazki» є і буде жити далі. До своїх нікнеймів, псевдонімів «Waone» та «Aes» додають назву бренду, що продовжує асоціативне існування вже відомого гурту.

Отже, Художники Олексій Бордусов «Aes» та Володимир Манжос «Waone», «Interesni Kazki» – унікальний приклад муралістів, які створюють високомистецькі композиції, популяризуючи мураларт не тільки в Україні, а й за її межами. Таким чином вони утверджують традиційну українську, мистецьку ідентичність на міжнародному рівні, а власний стиль та образно-зображальна мова виділяють їх серед інших. Сюрреалістичні композиції віддзеркалюють глибинну інтерпретацію буденності та поєднуються схожими стилістичними, знаковими, композиційними та ідейними елементами. «Interesni Kazki» стали прикладом для наслідування наступних поколінь стрітарт художників, що демонструють реальність шляху визнання та легалізації муралістичного мистецтва.

Мураларт України вартий пильної уваги і потребує подальших розвідок та ґрунтового аналізу в рамках дисертаційного дослідження. Оскільки стрітарт мистецтво невпинно розвивається та популяризується, збільшується кількість муралістичних творів, молоді художники часто реалізують свої проєкти в урбаністичному прострі. Звідси з'ясуємо, що потрібно зафіксувати і систематизувати муралі Києва, Львова, Харкова, інших великих міст України; інтерв'ювати авторів; провести образно-стилістичну типологізацію.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бролінська К. Фасад Могилянки украсили граффіти. The Architect. 2013. URL: [https://thearchitect.pro/ru/news/1586-Fasad\\_Mogiljanki\\_ukrasili\\_graffiti](https://thearchitect.pro/ru/news/1586-Fasad_Mogiljanki_ukrasili_graffiti) (дата звернення: 17.02.2022).
2. Гаврилюк Б. А. Аналіз стінопису та графіті на прикладах робіт «Kickit Art Studio». *Вулична галерея мистецтва. Народознавчі зошити*. 2020. Вип. № 3 (153). С. 652–659. DOI: 10.15407/nz2020.03.652
3. Гаврилюк Б. А. Вплив творчості Блека Ле Рата та Бенксі на мурал-арт у Львові. Шаблонове графіті. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2019. Вип. № 40. С. 89–94. DOI: 10.37131/2524-0943-2019-40-12
4. Гаврилюк Б. А. Мистецтвознавчий аналіз образно-стилістичних особливостей муралу «Святий Юрій» від «Interesni Kazki». *ГРААЛЬ НАУКИ*. 2021. Вип. № 11. С. 630–631. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.122>
5. Гаврилюк Б. А. Особливості розвитку мураларту Харкова. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2020. Вип. № 43. С. 89–95.
6. Гаврилюк Б. А. Український мурал-арт у контексті світового мистецтва. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2018. Вип. № 37. С. 241–254.
7. Голубець О. Мистецтво ХХ століття: український шлях. Львів : Колір ППРО, 2012. 200 с.
8. Гришкевич С. Муралі Києва : вебсайт. URL: <https://kyivmural.com/uk/index> (дата звернення: 17.02.2022).
9. Інтерв'ю: Interesni Kazki. VIVACITY. 2009. URL: <https://vivacity.ru/streetart/intervie-interesni-kazki/> (дата звернення: 17.02.2018)
10. «Interesni Kazki» – украинские мураллисты. Vltramarine. 2012. URL: <http://www.vltramarine.ru/mag/streetart/artists/125> (дата звернення: 17.02.2022).
11. Максюк Н. В Подольском районе появился новый мурал от Interesni Kazki. БЖ. 2020. URL: <https://bzh.life/about/> (дата звернення: 17.02.2022).
12. Мамченкова О. Настінний живопис. НВ. 2016. URL: <https://nv.ua/ukr/project/nastennaya-zhivopis-40005686.html> (дата звернення: 17.02.2022).



13. Миго М. Художник Владимир Манжос, *Interesni Kazki*: «Я знаю, где находится грань между моим перфекционизмом и восприятием зрителя». *L'Officiel*. 2020. URL: <https://officiel-online.com/lichnosti/intervju/waone-interesni-kazki/> (дата звернення: 17.02.2022).
14. Мурал «Святой Юрий». Київ, Велика Житомирська. Бо це Київ : You Tube. 2017. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rB7R31EuDkk> (дата звернення: 17.02.2022).
15. Мурал «Час змін». *OKTV.UA* : аудіогід. URL: <https://oktv.ua/ua/turizm/dostoprimechatelnosti-kieva/mural-vremjaperegemen> (дата звернення: 17.02.2022).
16. Нове українське вуличне мистецтво. СПАЛІАХ. Восьма серія. *СЛУХ* : відео. 2021. URL: <https://youtu.be/P5GQzbz5YPs> (дата звернення: 17.02.2022).
17. Учасник «Interesni Kazki» посвятив картину Майдану. *INSIDER*. 2014. URL: <http://www.theinsider.ua/rus/lifestyle/interesni-kazki-posvyatili-kartynu-maidanu/> (дата звернення: 17.02.2022).
18. Череп Н. Винвуд не сразу строился: от криминального района к хипстерскому раю Майами. *L'Officiel*. 2016. URL: [https://officiel-online.com/special-projects/street\\_art/vinvud-ne-srazu-stroilsya-ot-kriminalnogo-rayona-k-hipsterskomu-rayu-mayami/](https://officiel-online.com/special-projects/street_art/vinvud-ne-srazu-stroilsya-ot-kriminalnogo-rayona-k-hipsterskomu-rayu-mayami/) (дата звернення: 17.02.2022).
19. Розпад стрітарт дуету «Interesni Kazki». *VIVACITY*. 2016. URL: <https://vivacity.ru/graffiti/raspad-strit-art-dueta-interesni-kazki/> (дата звернення: 17.02.2022).
20. Шактер Р. Світовий атлас вуличного мистецтва і графіті. Київ : Magenta Art Books. 2018. 408 с.
21. Brooks K. 25 Street Artists From Around The World Who Are Shaking Up Public Art. *HuffPost*. 2017. URL: [https://www.huffpost.com/entry/famous-street-artists\\_n\\_5255832](https://www.huffpost.com/entry/famous-street-artists_n_5255832) (дата звернення: 17.02.2022).
22. *Interesni Kazki*. *Blog*: web archive. URL: <https://web.archive.org/web/20200614211756/http://interesnikazki.blogspot.com/2008/12/> (дата звернення: 17.02.2022).
23. Manzhos W. *WaOne*. *Worlds of Phantasmagoria*. Vol. 1. Art Book, 2020. 208 p.
24. Top 99 cities for graffiti art. *Bombing Science*. 2020. URL: <https://www.bombingscience.com/top-99-cities-for-graffiti-art/> (дата звернення: 17.02.2022).
25. Ukrainian Graffiti Documentary. *OLD SCHOOL – UKRAINIAN GRAFFITI* : video. 2016. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=h6UNQudYgnI&t=666s> (дата звернення: 17.02.2022).

#### REFERENCES

1. Brolinska, K. (2013). Fasad Mohylianky ukrasyly hraffyty [The facade of Mohylianka was decorated with graffiti]. *The Architect*. Retrieved from: [https://thearchitect.pro/ru/news/1586-Fasad\\_Mogiljanki\\_ukrasili\\_graffiti](https://thearchitect.pro/ru/news/1586-Fasad_Mogiljanki_ukrasili_graffiti) (last accessed 17.02.2022). [in Ukrainian]
2. Havryliuk, B. A. (2020). Analiz stinopysu ta hrafiti na prykladakh robit «Kickit Art Studio». *Vulychna halereia mystetstva* [Analysis of murals and graphics on the examples of Kickit Art Studio works. Street-art gallery]. *Narodoznachni zoshyty*. 3(153). 652–659. DOI: 10.15407/nz2020.03.652 [in Ukrainian]
3. Havryliuk, B. A. (2019). Vplyv tvorchosti Bleka Le Rata ta Benksi na mural-art u Lvovi. *Shablonne hrafiti* [The influence of Blek le Rat and Banksy art works on the mural art in Lviv. Stencil graffiti]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*. 40. 89–94. DOI: 10.37131/2524-0943-2019-40-12 [in Ukrainian]
4. Havryliuk, B. A. (2021). Mystetstvoznachnyi analiz obrazno-stylistychnykh osoblyvostei muralu «Sviatyi Yurii» vid «Interesni Kazki» [Art analysis of figurative and stylistic features of the mural «St. George» from «Interesni Kazki»]. *HRAAL NAUKY*. 11. 630–631. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.122> [in Ukrainian]
5. Havryliuk, B. A. (2020). Osoblyvosti rozvytku muralartu Kharkova [Characteristics of the development of mural art in Kharkiv]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*. 43. 89–95. [in Ukrainian]
6. Havryliuk, B. A. (2018). Ukrainyskyi mural-art u konteksti svitovoho mystetstva [Ukrainian mural art in terms of global art]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*. 37. 241–254. [in Ukrainian]
7. Holubets, O. (2012). *Mystetstvo XX stolittia: ukrainskyi shliakh* [Art of the twentieth century: the Ukrainian way]. Lviv : Kolir PRO. 200. [in Ukrainian]
8. Hryshkevych, C. *Murals of Kyiv*: website. Retrieved from: <https://kyivmural.com/uk/index>
9. *Interesni Kazki*. Interviews. *VIVACITY*. (2009). Retrieved from: <https://vivacity.ru/streetart/intervie-interesni-kazki/> (last accessed 17.02.2022) [in Russian]
10. «Interesni Kazki» – ukrainskye muralisty [«Interesni Kazki» – Ukrainian muralists]. (2012). *Vltramarine*. Retrieved from: <http://www.vltramarine.ru/mag/streetart/artists/125/> (last accessed 17.02.2022) [in Russian]
11. Maksyuk, N. V. (2020). Podolskom raione poiavylsia novyj mural ot Interesni Kazki [New mural by Interesni Kazki has appeared in the Podolsk district]. *BZ*. Retrieved from: <https://bzh.life/about/> (last accessed 17.02.2022) [in Russian]
12. Mamchenkova, O. (2016). *Nastynnyi zhyvopys* [Wall painting]. NV. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/project/nastennaya-zhivopys-40005686.html> (last accessed 17.02.2022) [in Ukrainian]
13. Myho, M. (2020). Khudozhnyk Vladymyr Manzhos, *Interesni Kazki*: «Ja znaiu, hde nakhodytsia hran mezhdum moyim perfektsionyzmom y vospriatyem zrytelia» [Artist Vladimir Manjos, *Interesni Kazki*: «I know where the line is between my perfectionism and the viewer's perception»]. *L'Officiel*. Retrieved from: <https://officiel-online.com/lichnosti/intervju/waone-interesni-kazki/> (last accessed 17.02.2022) [in Russian]
14. Mural «Sviatyi Yurii». Kyiv, Velyka Zhytomyrska [Mural «St. George». Kyiv, Velyka Zhytomyrska]. (2017). *Bo tse Kyiv* : You Tube. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=rB7R31EuDkk> (last accessed 17.02.2022) [in Ukrainian]

15. Mural «Chas zmin». OKTV.UA : audio guide. Retrieved from: <https://oktv.ua/ua/turizm/dostoprimechatelnosti-kieva/mural-vremja-peremen> (last accessed 17.02.2022) [in Ukrainian]
16. Nove ukrainske vulychne mystetstvo [New Ukrainian street art]. (2021). SPALAH. The eighth series. SLUKH : video. Retrieved from: <https://youtu.be/P5GQzbz5YPs> (last accessed 17.02.2022) [in Ukrainian]
17. Uchastnyk «Interesni Kazki» posviatyl kartynu Maidanu [Member of Interestni Kazki dedicated painting to the Maidan]. (2014). INSIDER. Retrieved from: <http://www.theinsider.ua/rus/lifestyle/interesni-kazki-posvyatili-kartynu-maidanu/> (last accessed 17.02.2022) [in Ukrainian]
18. Cherep, N. (2016). Vynvud ne srazu stroylsia: ot krymynalnoho raiona k khypsterskomu raiu Maiamy [Winwood was not built right away: from the criminal district to the hipster paradise of Miami]. LOfficiel. Retrieved from: [https://official-online.com/special-projects/street\\_art/vinvud-ne-srazu-stroylsya-ot-kriminalnogo-rayona-k-hipsterskomu-rayu-mayami/](https://official-online.com/special-projects/street_art/vinvud-ne-srazu-stroylsya-ot-kriminalnogo-rayona-k-hipsterskomu-rayu-mayami/) (last accessed 17.02.2022) [in Russian]
19. Rozpad stritart duetu «Interesni Kazki» [The collapse of the street art duo Interestni Kazki]. (2016). VIVACITY. Retrieved from: <https://vivacity.ru/graffiti/raspad-strit-art-dueta-interesni-kazki/> (last accessed 17.02.2022) [in Ukrainian]
20. Shakter, R. (2018). Svitovyi atlas vulychnoho mystetstva i hrafiti [World Atlas of Street Art and Graffiti]. Kyiv : Magenta Art Books. 408. [in Ukrainian]
21. Brooks, K. (2017). 25 Street Artists From Around The World Who Are Shaking Up Public Art. HuffPost. Retrieved from: [https://www.huffpost.com/entry/famous-street-artists\\_n\\_5255832](https://www.huffpost.com/entry/famous-street-artists_n_5255832) (last accessed 17.02.2022)
22. Interestni Kazki. Blog: web archive. Retrieved from: <https://web.archive.org/web/20200614211756/http://interesnikazki.blogspot.com/2008/12/> (last accessed 17.02.2022)
23. Manzhos, W. (2020). WaOne. Worlds of Phantasmagoria. Vol. 1. Art Book, 208.
24. Top 99 cities for graffiti art. (2020). Bombing Science. Retrieved from: <https://www.bombingscience.com/top-99-cities-for-graffiti-art/> (last accessed 17.02.2022)
25. Ukrainian Graffiti Documentary. (2016). OLD SCHOOL – UKRAINIAN GRAFFITI : video. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=h6UNQudYgnI&t=666s> (last accessed 17.02.2022)